

ทางออกผู้ป่วยไตไม่ได้มีแค่ฟอกเลือด: บทเรียนต่างประเทศเพื่อเพิ่มการเข้าถึงการบำบัดทดแทนไต และรักษาแบบองค์รวมชนิดประคับประคอง

Highlight

- ผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายมีทางเลือกการรักษาที่หลากหลายมากกว่าการฟอกเลือด แต่ปัจจุบันทางเลือกเหล่านี้ยังไม่ใช่ทางเลือกแรก ๆ ของผู้ป่วยในประเทศไทย ทั้งที่มีหลักฐานที่เชื่อได้ว่าฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมไม่ได้เป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดสำหรับทุกคน
- กระทรวงสาธารณสุขและระบบประกันสุขภาพ เช่น สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานประกันสังคม และกรมบัญชีกลาง ควรมีนโยบายเพิ่มการเข้าถึงมาตรการทางเลือกอื่น ๆ เหล่านี้ ด้วยการจัดให้มีระบบเพื่อให้ความรู้ทางเลือกกับผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังตั้งแต่ระยะที่ 4 คือก่อนถึงเวลาที่ต้องเริ่มล้างไต 2-3 ปี เพื่อให้ผู้ป่วยมีเวลาทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการรักษาอย่างถี่ถ้วน โดยกำหนดให้ทีมสหสาขาวิชาชีพเป็นผู้ให้ข้อมูลแทนที่จะเป็นแพทย์หรือพยาบาลโรคไตเพียงคนใดคนหนึ่ง
- กำหนดวิธีและอัตราค่าบริการบำบัดทดแทนไตทางเลือกหรือการรักษาแบบองค์รวมชนิดประคับประคองที่เหมาะสมกว่าวิธีการจ่ายเงินในปัจจุบัน ที่มีแรงจูงใจให้แก่ผู้ให้บริการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมเท่านั้น และการใช้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพบริการ รวมถึงระบบแจ้งเตือนอัตโนมัติเพื่อส่งต่อผู้ป่วยที่ไม่เหมาะสมสำหรับการบำบัดทดแทนไตสู่กระบวนการรักษาแบบองค์รวมชนิดประคับประคองที่ชัดเจน ล้วนเป็นมาตรการที่พิสูจน์ว่า ได้ผลดีในต่างประเทศและสมควรที่จะพิจารณาใช้ในประเทศไทยต่อไป

ข้อค้นพบสำคัญ

**ไม่มีการรักษาที่ดีที่สุด
มีแต่การรักษาที่เหมาะสมที่สุด**
ผู้ป่วยแต่ละคนอาจไม่เหมือนกับ
ผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายมีทางเลือก
การรักษาที่หลากหลาย รวมถึง

ซึ่งที่ผ่านมาทางเลือกเหล่านี้ยังไม่ใช่ทางเลือกแรก ๆ ของผู้ป่วยในประเทศไทย ส่วนใหญ่เลือกการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ทั้งที่มีหลักฐานที่เชื่อได้ว่า

การฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมไม่ใช่ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดสำหรับทุกคน

เห็นได้จากการเพิ่มสูงขึ้นของการเสียชีวิตหลังการเริ่มล้างไตด้วยเครื่องไตเทียมใน 90 วัน

การรักษาแบบองค์รวมชนิดประคับประคอง

หมายถึง การดูแลรักษาผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังระยะสุดท้าย ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ ทำให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลอย่างเป็นองค์รวม โดยทีมบุคลากรสหวิชาชีพ โดยปราศจากการบำบัดทดแทนไตหรืออาจได้รับการบำบัดทดแทนไตเพื่อเป้าหมายด้านคุณภาพชีวิตหรือเพื่อลดอาการเป็นหลัก การรักษาแบบนี้มีความสำคัญกับผู้ป่วยและญาติ เพราะสามารถช่วยลดความลำบาก ทรมานหรือแม้กระทั่งช่วยยืดเวลาให้ผู้ป่วยโรคไตได้อยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุขได้ยาวนานขึ้น เมื่อเทียบกับการบำบัดทดแทนไตสำหรับผู้ป่วยที่ไม่มีความพร้อม

ความเข้าใจผิดที่พบบ่อย

**ผู้ป่วยและญาติเข้าใจผิดว่า
หากไม่ยอมเลือกเข้ารับการบำบัดทดแทนไต
ผู้ป่วยจะไม่ได้รับการดูแลจากแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์**

การรักษาแบบองค์รวมชนิดประคับประคองที่เหมาะสมสำหรับผู้ป่วย จะทำให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดีและอายุที่ยืนยาวกว่าการบำบัดทดแทนไต จึงน่าจะเป็นการแสดงออกถึงความมกตัญญูต่อญาติของตนเองอย่างแท้จริง

ผลการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมนานาชาติเพื่อทราบมาตรการด้านนโยบายที่ได้ผลจริงในการเพิ่มการเข้าถึงการรักษาทดแทนไตที่บ้าน อันได้แก่ การล้างไตทางช่องท้องหรือการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมที่บ้าน และการรักษาแบบองค์รวมชนิดระดับประคอง ซึ่งพบว่า

○ มาตรการด้านนโยบายที่มีประสิทธิผลช่วยเพิ่มการเข้าถึงและการคงอยู่ของการล้างไตที่บ้าน สำหรับผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้าย ในประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่ แบ่งได้เป็น

1 มาตรการด้านการให้ความรู้และการสื่อสาร

ได้แก่ การให้ความรู้ที่มีมาตรฐานในผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังตั้งแต่ระยะที่ 4 โดยทีมสหสาขาวิชาชีพ โดยไม่มีแรงจูงใจและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน มีองค์ประกอบของการเยี่ยมบ้านและการพูดคุยเป็นระยะ ๆ หลายครั้ง เพื่อให้ผู้ป่วยมีเวลาพิจารณาและได้รับข้อมูลรอบด้าน

2 มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริการ

เช่น อบรมและจัดให้อายุรแพทย์โรคไต วางสายสำหรับล้างไตทางช่องท้องได้ด้วยตนเอง การใช้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพบริการ (การกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพบริการ) และการจัดบริการช่วยเหลือผู้ป่วยล้างไตทางช่องท้องที่ไม่อาจทำได้ด้วยตนเอง (Assisted PD)

3 มาตรการด้านการเงินและแรงจูงใจ

เช่น กำหนดอัตราและเงื่อนไขการเหมาจ่ายให้บริการล้างไตทางช่องท้องให้มีค่ามากกว่าการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม การจ่ายเงินแบบมัดรวม (bundle payment) โดยไม่ขึ้นกับกิจกรรมหรือจำนวนครั้งที่ผู้ป่วยมารับบริการ หรือ การสนับสนุนค่ายกกระดานการสร้างเม็ดเลือดสำหรับผู้ป่วยที่เลือกการรักษาแบบองค์รวมชนิดระดับประคองแทนที่จะสนับสนุนยานี้แก่ผู้ป่วยที่ได้รับการบำบัดทดแทนไตเท่านั้น

○ มาตรการด้านนโยบายที่มีประสิทธิผลช่วยเพิ่มการเข้าถึงและการคงอยู่ของการรักษาแบบองค์รวมชนิดระดับประคองในผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่มีการศึกษาน้อยและมักถูกมองข้าม ทั้งที่มีส่วนสำคัญในการทำให้ผู้ป่วยโรคไตวายระยะสุดท้ายและครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมถึงทำให้ระบบสุขภาพมีความยั่งยืนในระยะยาว

มาตรการที่พบว่ามีประสิทธิผล ได้แก่ การจัดให้มีการประเมินผู้ป่วยที่เหมาะสมกับการรักษาแบบองค์รวมชนิดระดับประคอง ในระบบการให้บริการและแจ้งเตือนไปยังทีมสหสาขาวิชาชีพ เช่น การใช้แบบประเมิน **"Surprise question"** และระบบ **แจ้งเตือนอัตโนมัติ** ส่งต่อและเชื่อมโยงผู้ป่วยที่ไม่เหมาะสมสำหรับการรักษาทดแทนไตสู่กระบวนการรักษาแบบองค์รวมชนิดระดับประคองที่ชัดเจน

! ? ตัวอย่างการใช้แบบประเมิน Surprise question

เป็นวิธีการง่าย ๆ ด้วยการตั้งคำถามกับบุคลากรทางการแพทย์ที่ดูแลผู้ป่วยว่า

Q "ท่านจะประหลาดใจหรือไม่ ถ้าผู้ป่วยเสียชีวิต ในอีก 6-12 เดือนข้างหน้า?"

A ถ้าคำตอบคือไม่ประหลาดใจ แสดงให้เห็นความจำเป็นของผู้ป่วย ในการได้รับบริการรักษาแบบองค์รวมชนิดระดับประคอง

เกี่ยวกับการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงทางนโยบายของการบำบัดทดแทนไต ภายใต้สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ตั้งแต่ปี 2551 - 2565 มีเหตุการณ์ รวมถึงผลกระทบที่ตามมามากมาย เป็นเหตุให้คณะผู้วิจัยทำการถอดบทเรียนของนโยบายฯ เพื่อการศึกษานี้จะทำให้เข้าใจถึงสภาวะแวดล้อมและการดำเนินงานของนโยบายบำบัดทดแทนไตในประเทศไทยได้ดียิ่งขึ้น สามารถนำไปอ้างอิงเพื่อการวิเคราะห์นโยบายในอนาคตสำหรับประเทศไทยและกลุ่มประเทศที่มีรายได้ต่ำและปานกลางอื่น ๆ อีกทั้งการศึกษานี้จะช่วยสร้างความกระจ่างเกี่ยวกับสิ่งที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการบรรจุบริการบำบัดทดแทนไตในสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

สแกน QR code เพื่อติดตามงานวิจัย

เอกสารฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง "การถอดบทเรียนเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนานโยบายการบำบัดทดแทนไตภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ"

โดยงานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

ภายใต้การดำเนินงานของมูลนิธิเพื่อการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ ร่วมกับนักวิจัยจำนวนมากทั้งในและต่างประเทศ

ผู้เขียน

พญ. นาดานา ขวาลา

นัชชา ยงพิพัฒน์วงศ์

รศ. ดร. พญ.ธัญญรัตน์ อินทรีย์สินทวี

นพ.กฤษฏา เจริญรุ่งเรืองชัย

จิราธร สุตระวงศ์

ดร. นพ.ยศ ดิระวัฒนานนท์

ท่านที่สนใจรับ Policy brief ฉบับ PDF สมัครได้ที่ comm@hitap.net โดยระบุชื่อ-อีเมล เพื่อจัดส่ง หรือดาวน์โหลด Policy brief ฉบับอื่น ๆ ได้ที่ <https://www.hitap.net/resources/downloads>

HITAP Foundation เป็นองค์กรวิจัยที่ศึกษาผลกระทบทั้งบวกและลบจากการใช้เทคโนโลยีหรือนโยบายด้านสุขภาพ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจดำเนินนโยบายของภาครัฐ เช่น คณะอนุกรรมการพัฒนาปัญญาหลักแห่งชาติ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เป็นต้น รวมถึงทำการประเมินเพื่อพัฒนาองคาพยพต่าง ๆ ในองค์กรภาครัฐ

ติดต่อ: มูลนิธิเพื่อการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
สำนักงานใหญ่ : 88/22 หมู่ที่ 4 อาคาร 6 ชั้น 6 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
ถนนติวานนท์ ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี 11000

โทร. : 0 2590 4549, 0 2590 4374-5

โทรสาร : 0 2590 4369

อีเมล: comm@hitap.net

เว็บไซต์: www.hitap.net

งานนี้ได้รับอนุญาตภายใต้
ครีเอทีฟคอมมอนส์ แสดงที่มา
ไม่ใช่เพื่อการค้า ไม่ดัดแปลง

hitap.net

HITAPTHAILAND

@hitap_thailand

HITAP_Thailand

hitap.thai

@hitapthailand

Health Information and Technology Assessment Program
FOUNDATION